

Ett bidrag till en kritik av förfallsteorin – förfallsteorin eller teorins förfall? Del III.

Introduktion: Historien hitintills

Som våra engagerade och tålmodiga läsare redan känner till så handlar denna artikel om de teorier som behandlar kapitalismens förfall. I de föregående två delarna så kartlade vi noggrant de teorier om kapitalismens förfall som dykt upp bland revolutionärer och marxister de senaste hundra åren. I denna avslutande del av artikelserien, kommer vår kritiska analys att ta upp den senaste versionen av förfallsteorierna – nämligen den som lagts fram av kretsen kring tidskriften *Radical Chains*. Men innan vi påbörjar vår analys av *Radical Chains* och deras nya teori om kapitalismens förfall, så summerar vi de två tidigare delarna av artikelserien för våra mindre tålmodiga och engagerade läsare.

I del I så såg vi hur teorin om kapitalismens förfall, dess synsätt på kapitalistiska kriser och förfallsteorins tankar om övergången till socialismen eller kommunismen spelade en stor roll i den revolutionära analysen av 1900-talets kapitalism. Som vi såg, kan åsikten om att kapitalismen är inne i någon form av förfallsperiod härledas från den klassiska marxismen som utvecklades av Engels och den Andra internationalen.

Vid tidpunkten då den revolutionära vågen stoppade det första världskriget menade många radikala marxister att teorin om att kapitalismen var inne i en förfallsperiod var den nödvändiga och objektiva basen för en revolutionär politik. Deras ledtråd hade de hämtat från Marx, nämligen uppfattningen om att "[p]å ett visst stadium av sin utveckling råkar samhällets materiella produktivkrafter i motsättning till de rådande produktionsförhållandena... Från att ha varit utvecklingsformer för produktivkrafterna förvandlas dessa förhållanden till fjättrar för desamma. Då inträder en period av social revolution."¹ De hävdade att kapitalismen hade gått in i detta stadium. Detta uttrycktes av dess permanenta kris och den tydliga objektiva rörelse som skulle leda till förfall och sammanbrott.

Efter det att den revolutionära våg som följde första världskriget gått under blev teorin om kapitalismens förfall nästintill en religiös dogm för de traditioner som hävdade att de representerade en "äka marxism" gentemot förrädarna – först den reformistiska socialdemokratien och senare stalinismen.

För vänsterkommunisterna var tanken om att kapitalismen inträtt sin förfallsperiod i och med krigsutbrottet 1914 av central betydelse eftersom den innebar att de kunde upprätthålla kompromisslösa revolutionära positioner samtidigt som de kunde hävda att de representerade en kontinuitet från den sanna ortodoxa marxistiska traditionen.² Enligt vänsterkommunisterna kunde man genom förfallsteorierna rättfärdiga de reformistiska åsikterna hos Marx, Engels och den Andra internationalen. Att Marx och Engels stödde fackföreningarna och deltagande i parlamentariska val kunde rättfärdigas eftersom kapitalismen under Marx' och Engels' dagar var inne i en uppåtgående period. Nu, i och med första världskrigets utbrott, så hade kapitalismen inträtt i förfallsperioden och var inte längre kapabel att tillåta några permanenta reformer för arbetarklassen. Därför var det enda valet för vänsterkommunisterna under kapitalismens förfallsperiod: "krig eller revolution!"

För trotskisterna och andra liknande socialister, så pekade statens ökade intervention och planering över ekonomin, de växande monopolerna, nationaliseringarna av de stora industrierna och uppkomsten av välfärdsstaten på kapitalismens förfall samt socialismens nödvändighet och gradvisa uppkomst. Som en konsekvens av denna ståndpunkt blev det för trotskisterna självklart att lägga fram "övergångskrav" – det vill säga, reformistiska krav som kan verka resonabla givet produktivkrafternas utveckling men som egentligen motsäger de härskande kapitalistiska produktionsförhållandena.

Så trots alla de stora och grundläggande skillnader som skiljer vänsterkommunisterna från trotskisterna och som ofta har gjort att de hamnat i bitter motsättning gentemot varandra, så menade alltså bägge dessa grupper att den konkreta och verkliga kapitalistiska utvecklingen hade en objektiv logik som nödvändigtvis skulle leda till kapitalistiskt sammanbrott och socialistisk revolution.³ Det som man menade var den underliggande objektiva verkligheten för motsättningen mellan produktivkrafterna och produktionsförhållandena reducerade revolutionen till en organisationsfråga. Revolutionens problem fanns nu i behovet av att organisera en förtrupp eller ett parti som skulle kunna utnyttja den av nödvändiga skäl kommande krisen. Men hursomhelst, till skillnad från att andra världskriget skulle sluta med ett revolutionärt uppsving som många förfallsteoretiker förutspått, så följdes det faktiskt av en av de största och ihållande uppgångsperioderna i kapitalismens historia. Medan produktivkrafterna verkade växa snabbare än någonsin förr så tycktes det som om arbetarklassen var nöjd

---

¹ Förord till *Till kritiken av den politiska ekonomin*, s. 9, Arbetarkulturs Förlag, Stockholm 1970 – vi kommer tillbaka till meningen med detta längre fram.

² Pannekoek var en bland vänster- och rådkommunisterna som var kritisk till förfallsteorierna.

³ Fastän vänsterkommunisterna försvarade revolutionära positioner gentemot trotskismen, så har detta försvar blivit underminerat och framträtt som dogmatiskt eftersom de är baserade på de rigida förfallsteorierna.

med sin höjda levnadsstandard och de välfärdsförmåner som socialdemokratien förhandlade fram efter kriget. Åsikten om en nödvändig kris som skulle tvinga arbetarklassen att reagera verkade vid denna tidpunkt helt irrelevant.

När klasskampen faktiskt återvände i en stor skala så antog den former som inte stämde överens med den gamla arbetarrörelsens syn på klasskamp. Det förekom vilda strejker (ofta kring andra frågor än löner), arbetsvägran, en mängd kamper inom och utanför fabriken som skakade om samhället. Många av dessa konflikter verkade inte vara reaktioner på de ekonomiska svårigheter som kapitalismens ”förfallsperiod” påtvingat arbetarklassen, utan en kamp mot alienationen i alla dess former, en alienation vars yttersta orsak fanns i kapitalets fortsatta tillväxt. Det tycktes som om kamperna visade mer radikala perspektiv gällande vad som fanns bortom kapitalismen än det som de olika socialisterna menade skulle ersätta kapitalismen.

Det var i detta sammanhang som de strömningar som vi undersökte i den andra delen av artikelserien trädde fram. Det som förenade strömningar som *Socialisme ou Barbarie*, situationisterna och autonomisterna var att de tog avstånd från objektivismen och den gamla arbetarrörelsen. Istället för att sätta sin tillit till ekonomins objektiva förfall, så betonade de den andra polen: subjektet. Det var dessa teoretiska strömningar och inte de gamla vänsteråsikterna om kapitalismens förfall som bäst uttryckte det som skedde – maj-händelserna ’68 i Frankrike, den italienska heta hösten ’69 och ett utbrett uppror som spred sig genom det kapitalistiska samhället. Fastän dessa uppror var mer diffusa än perioden 1917-23, så var dessa händelser uttryck för en revolutionär våg som ifrågasatte kapitalismen runtomkring i världen.

På 70-talet så föll emellertid efterkrigsboomen. Den kapitalistiska krisen kom tillbaka med hämnd i sikte. Det nödvändiga avståndstagandet från teorierna om den kapitalistiska krisen som förut hade varit en fördel förvandlas nu till en nackdel. Idén om att kapitalismen var objektivet i en förfallsperiod kom tillbaka och de gamla kristeorier fick en renässansperiod. På samma gång i och med krisen och den ökande arbetslösheten så skedde det en reträtt från det hopp och de tendenser som dessa nya strömningar var ett uttryck för.⁴ I takt med att krisen fördjupades så försvagades arbetarnas kamp mot arbetet, eftersom det var dessa kamper som de nya teoretiska strömningarna var intimt sammankopplade med, försvagades även deras teorier. I takt med att krisen fortskred tycktes arbetarnas arbetsvägran, som de gamla vänsteristerna inte förstod sig på, försvagas inför monetarismens våldsamma attack och det massiva påförandet av arbete som detta innebar.

Men faktum var att de gamla teorierna om den kapitalistiska krisen och dess förfall var fullständigt inadekvata. Den gamla vänsterns sekter, som helt och hållet hade missat stora delar av kamperna som utspelats, var nu säkra på att kapitalets förfallsmaskineri hade gjort sitt jobb. Kapitalet skulle nu tvingas attackera arbetarklassens levnadsförhållanden och den äkta klasskampen skulle starta. Dessa grupper kunde nu säga, ”vi förstår oss på krisen, samlas kring vår baner”. De trodde att nu när reformismen föll samman så skulle arbetarklassen komma till dem. Det förekom massor av debatter som behandlade krisens natur, olika motstridiga versioner erbjöds, men arbetarklassens förväntade skifte mot revolution och socialism skedde inte.

Det är i denna situation som vi befinner oss i. Medan de nya strömningarnas fokus på proletariats självaktivitet och kommunismens radikalitet etc är väsentligt för oss, så måste vi samtidigt förstå hur den objektiva situationen för klasskampen har förändrats. Omstruktureringen som följde krisen och arbetarklassens reträtt som följde på detta har gjort att vissa av ’68-upprorens drömmar verkar mindre möjliga idag. På sätt och vis har det skett en försvagning av den fantasi som klasskampen fick inspiration ifrån. Det finns ett behov av att tänka om, att förstå sig på den objektiva situation som klasskampen är situerad i. Bourgeoisien och staten verkar inte vara kapabla att gå med på kompromisser för att integrera motståndet i kapitalet, så klasskampen får en alltmer desperat form. I och med ett subjekts speciella reträtt – frånvaron av offensiv klasskamp – så finns det en lockelse att anamma en förfallsteori. Det är i detta sammanhang som tidningen *Radical Chains* idéer är viktiga.

Radical Chains-syntesen

Trots alla deras fel och brister så har kanske *Radical Chains* mer än nå-gon annan nu existerande grupp gjort ett koncentrerat försök att tänka om marxismen i samband med östblockets slutliga fall och stalinismens försvinnande. De har försökt att jämkas samman den trotskistiska traditionens objektivism med de mer subjektivistiska och klasskampsorienterade teorierna hos den autonomistiska marxismen. Från autonomisterna har *Radical Chains* fått idéerna om att arbetarklassen inte är ett passivt offer för kapitalet utan istället en kraft som tvingar kapitalet att förändra sig.⁵ Från trotskisten Hillel Ticktin har *Radical Chains* tagit idén att man måste relatera sådana förändringar till värdelagen och dess konflikter med den framåtskridande ”planeringlagen”.

Genom att anamma uppfattningen att kapitalismens nuvarande epok är en övergående epok, en epok som karaktäriseras av konflikten mellan en framväxande ”planeringslag” – som likställs med den annalkande kommunismen

⁴ Autonomisterna var de som lade fram de bästa teoretiska perspektiven med sin syn på klasskampens förhållande till krisen, men detta förlorade sin styrka när den offensiva klasskampen försvagades.

⁵ Se exempelvis Negris argument att den keynesianska staten, med sina försök att skapa full sysselsättning och höjd levnadsstandard betalad med ökad produktivitet, var ett strategiskt svar från kapitalet gentemot hotet om den proletära revolutionen. A. Negri (1988) *Revolution Retrieved*. London: Red Notes.

– och en värdelag i förfall, så leds *Radical Chains* oundvikligen till en teori om kapitalismens förfall. Men en förfallsteori som betonar klasskampen. Faktiskt så kommer vi att lägga märke till att det centrala argumentet för *Radical Chains* är att arbetarklassens växande makt har tvingat kapitalismen att utveckla administrativa former som, samtidigt som de förhindrar och försenar uppkomsten av ”planeringslagen” – och med detta utvecklingen mot kommunism – har underminerat vad *Radical Chains* ser som kapitalismens essentiella reglerande princip – värdelagen.⁶ Därför ser *Radical Chains* stalinismen och socialdemokratien som principiella politiska former för ”värdelagens partiella upphävande”. Socialdemokratien och stalinismen har alltså försenat kapitalismens övergång till kommunism.

Innan vi börjar utforska *Radical Chains*' teori om ”värdelagens gradvisa upphävande” i detalj, så är det emellertid nödvändigt att kortfattat undersöka ursprunget till Hillel Ticktins arbeten som har varit den främsta källan till inflytande i skapandet av *Radical Chains*' teori.

Ticktins och fundamentalismens farliga förbindelse

Hillel Ticktin är redaktör och den främste teoretikern för den oberoende trotskistiska tidningen *Critique*. Det som verkar göra Ticktin och *Critique* attraktiva för *Radical Chains* är att Ticktins analys inte är knuten till någon särskild trotskistisk sekt. Istället vill Ticktin inget mindre än att försöka återuppväcka den klassiska marxismen. Det är på detta sätt som Ticktin, för *Radical Chains*, presenterar ett nytt perspektiv på och en sofistikerad läsning av den klassiska marxismen.

I och med Ticktin så ges den Andra internationalens centrala åsikt, som satte socialismen som samhällets medvetna planering gentemot den kapitalistiska marknadens anarki, en ”vetenskaplig” förklaring genom att man fokuserar på konflikten mellan ”planeringslagen” och ”värdelagen”. Ticktin försöker sedan att ”vetenskapligt” förklara de rörelselagar som ligger bakom den nuvarande övergående fasen av kapitalismens förfall genom att betona att det som förfaller är kapitalismens reglerande princip – ”värdelagen”. I och med detta så reser sig ”planeringslagen” ur kapitalismens förfall vilket Ticktin hävdar förebådar socialismens nödvändiga framväxt.

Likt de ledande klassiska marxistiska teoretikerna ser Ticktin kapitalismens förfallsperiod i den ökade monopoliseringen, den ökade statliga interventionen i ekonomin, den fria marknadens och *laissez-faire*-kapitalismens minskade roll. Eftersom produktionen blir alltmer socialiserad på en allt större skala så kan det samhälleliga arbetet inte längre endast operera genom marknadens blinda logik. Kapitalet och staten behöver tillsammans planera och medvetet reglera produktionen i allt högre grad. Men en fullständig och total utveckling av denna medvetna planering motsäger den privata tillägnelse som de kapitalistiska sociala förhållandena innebär. Planeringen begränsas därför till individuella stater och kapital. Vinsterna som den rationella planeringen medför innebär därför att de till sist exploderar i form av krig, konflikter och annan social oro. Det är endast när socialismen triumferar på världsnivå som produktionen och arbetet medvetet kommer att planeras i samhällets intressen som helhet, och då kommer konflikten mellan de materiella produktivkrafterna att kunna sammanföras med produktionens samhälleliga förhållanden. Då kommer ”planeringslagen” att vara den främsta formen av samhällelig reglering.

Men till skillnad från den klassiska marxismens ledande teoretiker menar Ticktin att finanskapitalets allt större självständighet är ett tecken på kapitalismens förfall. Den klassiska marxismen har följt den väg som Hilferding lade fram i *Finanskapitalet*, nämligen att bankkapitalets integrering i det monopoliserade industrikapitalet är det som visar att kapitalismen är inne i sitt sista stadium och att det är detta faktum som förkunnar uppkomsten av rationell planering av ekonomin som slår ut marknadens anarki. I motsats till detta hävdar Ticktin att senkapitalismen karaktäriseras av finanskapitalets autonomi. Ticktin ser 1900-talets kapitalism som en motsättning mellan de socialisationsformer som inte kan hållas tillbaka samt finanskapitalets förfallande form. Finanskapitalet anses av Ticktin ha ett parasitär förhållande till de samhälleliga produktionsförhållandena. Finanskapitalet klarar av att förhindra att socialiseringen går för långt och lyckas därför reproducera det abstrakta arbetets styre. Men finanskapitalet är till syvende och sist beroende av dess värde – produktionen – som av nödvändighet blir alltmer socialiserad.

Genom att hävda att finanskapitalets ökade autonomi är ett symptom på kapitalismens förfall kan Ticktin förklara de senaste tjugofem årens utveckling av finanskapitalet med hjälp av de klassiska marxistiska förfallsteorierna. Det är på detta sätt som Ticktin utvecklar de klassiska förfallsteorierna på ett vitalt och nytänkande sätt.

Men man kan argumentera mot Ticktin genom att istället hävda att finanskapitalets ökade självständighet blott är ett

⁶ En del av problemet med *Radical Chains* och Ticktin är deras definition av ”värdelagen”. *Radical Chains* tanke är att eftersom de refererar till ”värdelagen” så tror de att de nått en djupsinnighet. Som *Radical Chains* skriver, ”Analysen sätter värdelagen i centrum. Enighet eller oenighet med teorin kräver att man förstår värdelagen.” Det är på grund av att Ticktin använder sig av värdelagen som *Radical Chains* anser att han är en bra marxist. Värdelagen används av dem för att förklara vad kapitalismen är för något – de ser den som kapitalets essens. Men om värdelagen används på detta sätt, så måste begreppet värdelag vara tillräckligt brett så att det kan innehålla alla kapitalets rörelselagar: produktionen och ackumuleringen av absolut mervärde, revolutionerandet av arbetsprocessen så att den producerar relativt mervärde, kapitalets besatthet i att öka produktiviteten och så vidare. Å andra sidan har värdelagen en mer begränsad innebörd nämligen helt enkelt; marknaden. När dessa två tolkningsätt misstas, när förändringar för den begränsade värdelagen – marknadens försvagning – ses som ett tecken på kapitalets förfall så glömmer man bort de andra aspekterna hos kapitalismen. *Radical Chains* tror att de har öppnat upp betydelsen av värdelagen genom att ta fasta på värdelagens förhållande till arbetskraften, men deras misstag är att de fortfarande endast ser värdelagen i marknadstermer.

medel som kapitalet använder för att kunna omstrukturera sig självt. Enligt detta synsätt så har det globala finanskapitalets tillväxt de senaste tjugofem åren varit det huvudsakliga medlet som kapitalet har försökt att försvaga den förskansade arbetarklassen i de gamla industrialiserade ekonomierna med, genom att flytta produktionen till nya geografiska områden och till nya industrier.

Så samtidigt som finanskapitalets ökade autonomi kan innebära att kapitalackumuleringen förfaller i vissa områden så innebär det också att kapitalackumuleringen accelererar i andra branscher. Utifrån detta perspektiv blir antagandet om finanskapitalets ökade autonomi som ett symptom på kapitalismens förfall verkligen anglocentriskt. I ljuset av detta liknar Ticktins teser om finanskapitalets parasitära karaktär faktiskt förvånansvärt mycket den brittiska industrins förkämpar som länge jämrat sig över stadens "kortsiktighet" som orsaken till Storbritanniens industriella förfall.⁷ Fastän sådana argument delvis kan stämma så kan Ticktin anklagas för att generalisera problem som är specifika för Storbritanniens relativa förfall på kapitalismen som helhet. Samtidigt som det rotlösa finanskapitalet kan få de industrialiserade ekonomierna att förfalla så kan det på samma gång utgöra ett medel till att skapa tillväxt och ökad kapitalackumulering i andra branscher och i andra länder.

Denna anglocentrism som vi finner i Ticktins arbete kan vi även spåra hos den teori som *Radical Chains* lägger fram. Men för många skulle detta vara det svagaste argumentet mot att *Radical Chains* försöker använda sig av Ticktins arbeten. Ticktin är en orekonstruerad trotskist. Och som sådan så försvarar han Trotskijs insisterande på behovet att utveckla produktivkrafterna i Sovjet vilket ledde till militariseringen av arbetet, krossandet av de revolterande arbetarna och matroserna i Kronstadt och hans lojala opposition mot Stalin. Men *Radical Chains* tar resolut avstånd från Ticktins trotskistiska politik. De insisterar att de kan separera Ticktins i deras ögon användbara marxism från hans politik.

Vi kommer att hävda att de inte kan göra denna uppdelning: genom att anta Ticktins teori om kapitalets förfall som deras teoretiska ansats så kommer de implicit även att anta hans politik. Men före vi lägger fram detta argument måste vi undersöka *Radical Chains'* förfallsteori mer i detalj.

Radical Chains

Den värld vi lever i slits sönder av motsättningarna mellan den latenta planeringslagen och värdelagen. Inom övergångsepoken som helhet korresponderar dessa lagar till proletarietets behov och kapitalets, som fortsätter att vara polariteten för klassrelationerna över hela världen.⁸

Detta citat från *Radical Chains'* principförklaring summerar kortfattat deras förhållande till Ticktin. De både accepterar och omformulerar Ticktins problematik gällande kapitalets förfall. *Radical Chains'* teori är precis som Ticktins baserad på åsikten att det finns en konflikt mellan två organisationsprinciper i samhället. Det räcker inte för proletariet att vara ett "ombud för klasskampen" utan proletariet måste även bli "bäraren av en ny organisationsprincip som i sin oundvikliga antagonism till värdet, måste göra kapitalet till ett socialt explosivt och eventuellt dödsdömt system."⁹

Men *Radical Chains* är inte Ticktin. *Radical Chains* accepterar idén att värdelagens verkan har förändrats och förvridits. Emellertid sker det ett signifikant skifte hos *Radical Chains*; de ser inte endast värdelagen som förhållanden mellan olika kapital utan relaterar värdelagen till arbete/kapital-förhållandet. Det avgörande för värdelagen är inte produkter utan arbetarklassen.¹⁰ Därmed är det för Ticktin fenomen som monopolisering och regeringarnas inflytande över ekonomin som försöker underminera värdelagen och för *Radical Chains* erkännandet och administrerandet av behov utanför lönen – välfärd, offentlig sektor, bostäder, etc som visar på kapitalismens förfall.¹¹ Detta skifte är viktigt då det tillåter *Radical Chains* att föra in klasskampen.

Spelet mellan staten och värdelagen är av central betydelse för *Radical Chains'* teori. De menar att deras kombination skapar behovsregimer – det vill säga de sätt som arbetarklassen kontrolleras på. Om den ortodoxa förfallsteorin menade att *laissez-faires* fria marknader var kapitalismens blomstrande uppgångsperiod och monopolkapitalismen dess förfall, så har *Radical Chains* ett liknande schema men som istället är baserat på hur arbetskraften används av kapitalismen. Kapitalets mognadsperiod var när arbetarklassen helt och hållet var inordnad under värdelagen; kapitalismens förfall är den period då denna fullständiga underordning delvis upphävs genom administrativa former.

⁷ Idén om kapitalismens förfall som grundar sig på Hilferding och som hävdar att detta förfall innebär att bankkapitalen integreras med industrikapitalet kan på samma sätt anklagas för att generalisera specifikt tyska förhållanden. Detta eftersom Hilferding baserade sina slutsatser på det som var typiskt för Tyskland under början av 1900-talet nämligen att bankkapitalet och de stora kartellerna sammanfördes.

⁸ Detta är den uttalade åsikten i nummer 1-3 av *Radical Chains*. I nummer 4 så sker det en liten förändring. Den nya formuleringen lyder: "Världen vi lever i rivs sönder av motsättningen mellan behovet av och möjligheten att planera värdelagen."

⁹ *Radical Chains* #4, s. 27.

¹⁰ Värdelagen är inte separerad från arbetarklassen som om det vore en avskild mekanism; det vore bättre att säga att värdelagen är arbetarklassens existens utanför sig själv." *Radical Chains* #4, s. 21.

¹¹ Ibland nämner Ticktin den behovsorienterade sektorn som en faktor i värdelagens förfall men *Radical Chains* centrerar hela sin teori kring den.

Den fullständiga värdelagen

För *Radical Chains* var det 1834 års *Poor Law Reform Act* som var kapitalismens ”programmatiska höjdpunkt” eftersom det innebar att man etablerade arbetskraften som en vara. Den föregående fattiglagen hade inneburit att arbetarklassens behov tillgodosetts genom en kombination av löner från arbetsgivarparten och olika former av understöd och hjälp från arbetarens socken. *The New Poor Law 1834* sammanförde lönen genom att förrinta dessa tidiga former av lokal välfärd. I dess ställe erbjöds nu valet mellan lönearbetet eller tukthuset. Tukthuset gjordes så outhärdligt som möjligt för att på ett effektivt sätt göra det till ett icke-alternativ. Därmed befann sig arbetarklassen i en situation av absolut fattigdom. Dess behov var totalt underkastade pengarnas makt, tvånget att utbyta arbetskraften mot en lön. Arbetarklassens existens var därmed helt avhängig ackumuleringen. Detta, menar *Radical Chains*, var arbetarklassens verkliga existens under kapitalismen.

För *Radical Chains* är det endast när det arbetande proletariats subjektiva villkor sammanfaller med denna form av absolut fattigdom som kapitalismens värdelag fungerar fullt ut och felfritt. Så fort det sker en förändring i denna relation så inträder kapitalets förfall.

Det ”partiella upphävandet av värdelagen”

Detta fullständiga inordnande av arbetarklassens tillvaro under pengarna fick arbetarklassen att se sina intressen fullständigt motsatta kapitalets och, som resultat, att kollektiva former utvecklades som hotade att förstöra kapitalet. Detta hot är baserat på det faktum att arbetarklassen, även om den atomiseras av värdelagen genom utbytet, kollektiviseras genom sin situation i produktionen. Värdelagen försöker påföra abstrakt arbete, men arbetarklassen kan utnyttja sin kraft som särskilt konkret arbete. *Radical Chains* tanke om proletariats självformering som uttryck för en planeringslag är bunden till sin tillvaro som socialiserad produktivkraft. Som ett svar på värdelagens fulla verkan utvecklar arbetarklassen sina egna alternativ som driver på mot ett samhälle som organiserats efter en behovsplanering.

Bourgeoisien insåg det oundvikliga och ingrep med ”administrativa substitut för planering”. En aspekt av det ”partiella upphävandet av värdelagen” är att bourgeoisien accepterade representationsformer för arbetarklassen. Ansvarstagande fackföreningar och arbetarpartier uppmuntrades. Samtidigt övergavs strängheten i *The Poor Law*. *Radical Chains* spårar det eventuella socialdemokratiska samförståndet efter andra världskriget till en process som påbörjades långt tidigare av förutseende medlemmar av bourgeoisien. Från slutet av 1800-talet har godtyckliga former av lättande av fattigdomen börjat komplettera *the Poor Law*. Den liberala regeringen 1906–12 systematiserade detta steg mot en administrerad välfärd.

Sådana reformer växte till en fundamental modifiering av värdelagen: ett lättande av de absoluta fattigdomsvillkoren. Lönen delades upp, med en del som förblev knuten till arbete medan den andra administrerades av staten. Det skedde ett steg mot vad *Radical Chains* kallar ”det formella erkännandet av behov”: det vill säga, arbetarklassen kan få sina behov tillgodosedda genom administrativa former. Byråkratiska procedurer, former, tester och så vidare blir en del av arbetarklassens liv.

Det finns nu två sidor av kapitalet – värdelagen och administrationen. Detta ”partiella upphävande av värdelagen” representerar nationella avtal med arbetarklassen. Det globala proletariats delas upp i nationella sektioner som har skiftande grader av skydd mot värdelagen. Detta fungerar som ett stopp för proletariats globala förening till revolutionär klass, men det fungerar även som en begränsning av värdelagens effektivitet som måste verka globalt.

Krisen för det ”partiella upphävandet av värdelagen”

Inom det partiella upphävandet av värdelagens former kämpar arbetarklassen. Den använder full sysselsättning och välfärd för att öka båda delarna av den uppdelade lönen. Administration visar sig vara ett långt mindre effektivt sätt att hålla arbetarklassen i schack än marknadens rena verkan. *Radical Chains* ser de kampformer som de nya strömningarna anknuter till som bevis på att arbetarklassen bryter sig ut ur denna form. De senaste tjugo åren eller så ses av *Radical Chains* som en kris för de former av förebyggande mot kommunism som kapitalet har svarat med genom att försöka återförening lönen och återinsätta värdelagen. *Radical Chains* ser inte någon vits med att se på de olika kamperna; vad som gäller är att placera in dem i ett större teoretiskt perspektiv!

Det tilltalande med *Radical Chains* teori är att 1900-talets konkreta utveckling förklaras med en kombination av subjektiva och objektiva faktorer. Revolutionär teori har en tendens att se den subjektiva aspekten – arbetarklassens kamp – som uppträder under revolutionära perioder och försvinner utan ett spår under andra. *Radical Chains* ”konceptualiserar” det subjektiva som inbegripet i formerna för förebyggandet mot kommunism – stalinism och socialdemokrati – men som fortsätter att kämpa och slutligen spränger dem. Denna analys tycks ha en revolutionär skärpa, för *Radical Chains* använder teorin till att kritisera tendensen i vänstern till att bli delaktig i formerna för att förhindra kommunism. Det finns emellertid en tvetydighet här, eftersom *Radical Chains* hänger upp sitt resultat på idén om en underliggande process – sammanbrottet

för kapitalismens essens inför kommunismens essens – planeringen. Detta, vilket vi kommer att påstå, är just den grund som leder till vänsterns kompanjonskap med kapitalet.

Innan vi går in på de grundläggande begreppsmässiga problem som *Radical Chains* ärvt från Ticktin bör vi emellertid peka på några problem med deras historiska slutledningar av kapitalismens uppgång och fall.

Ett ögonblick

Radical Chains har rätt i att se *The New Poor Law* som ett uttryck för borgerliga drömmar om en arbetarklass som är totalt inordnad under kapitalet. De föreställer sig att denna period av hederlig underordning, som började 1834 och varade till och med början av det partiella upphävandet av värdelagen med steget mot godtyckliga former av lättnad av fattigdomen på 1880-talet, kapitalismens mogna period, varade i runt femtio år.

Men det är skillnad på föresats och verklighet. *The New Poor Law* genomdrevs 1834 men bekämpades av arbetarklassen och sockenbefolkningen så att det inte var förrän på 1870-talet som den genomfördes ordentligt. Så i praktiken började *The New Poor Law* undermineras så fort den genomdrivits.¹² Av detta tycks det som om kapitalismens höjdpunkt reduceras till föga mer än ett decennium eller två. Ur ett historiskt perspektiv i vilket feodalismen varade i åtskilliga århundraden är kapitalismens mognad över på ett ögonblick.

Emot denna uppfattning att kapitalismen mognade under mer än tjugo år under den senare halvan av 1800-talet och därefter har förfallit, kan det naturligtvis framhållas att världen har blivit långt mer kapitalistisk under 1900-talet än den någonsin har varit. Denna uppfattning tycks mer substantierad då vi förstär kapitalismens utveckling inte i termer av värdelagens förfall utan i skiftet från den *formella till den reella underordningen av arbetet under kapitalet* och det kompanjerande skiftet i betoning från *produktionen av absolut mervärde till produktionen av relativt mervärde*.¹³

Formell och reell underordning

Under perioden som dominerades av produktion av absolut mervärde var tvånget till kontroll av arbetet endast att skapa tillräckliga vedermödor för att tvinga proletärerna genom fabriksgrindarna.¹⁴ När väl det relativa mervärdet dominerar krävs emellertid en mer sofistikerad roll. Arbete/kapital-förhållandet måste omstruktureras. Minskandet av nödvändigt arbete krävde massproduktion av konsumtionsvaror. En konstant efterfrågan på dessa varor blir så nödvändigt för kapitalet. Som ett resultat blir arbetarklassen en viktig källa inte bara för arbete utan även för efterfrågan. Samtidigt kräver det ständiga revolutionerandet av produktionsmedlen en mer utbildad arbetskraft och en mer reglerad reservarmé bland de arbetslösa.

Naturligtvis har *Radical Chains* rätt i att dessa förändringar även tvingas på kapitalet av hotet om proletär självorganisering. Men idén att de representerar kapitalets förfall bekräftas inte. Det är först med dessa nya sätt att administrera klassen som det relativa mervärdet effektivt kan utvinnas. Taylorismens och fordismens fenomen indikerar att kapitalismen på 1900-talet – jakten på relativt mervärde – fortfarande hade mycket liv kvar. I själva verket är efterkrigsboomen, i vilken kapitalismen växte oerhört baserat på full sysselsättning och ihopkopplandet av arbetarklassens levnadsstandard och högre produktivitet, kanske den period då arbetarklassens behov och ackumuleringen var som mest integrerade.

Sett från detta perspektiv var *The New Poor Law* i själva verket mer av en övergångsform i kapitalismens utveckling. Å ena sidan bestod det i fasthållandet av en drakonisk lagstiftning som kapitalet krävde i sin långa framträdelseprocess. Å andra sidan skapade den ett nationellt system för att kontrollera arbetet. Det myller av direktiv som uppsattes här är de direkta föregångarna till den administrativa apparat som senare skulle komma att ersätta den.

Snarare än ett massivt brott så finns det en stor dos kontinuitet mellan den sorts institutioner som skapades av 1834 års lag och de byråkratiska strukturer som senare skulle sättas upp. De former för systematisk nationell styrning av arbetet som skapades av *The New Poor Law* endast för att disciplinera arbetarklassen utgjorde den materiella grunden för nya representations-, administrations- och interventions-förhållanden.

¹² Den bästa källan i denna fråga är kapitel tre i *Public Order and the Law of Labour* av Geoff Kay och James Mott (Macmillan, 1982). Kays och Motts poäng är att tillämpandet av värdelagen på arbetarklassen genom lönekontrakten hela tiden har förekommit inom en vidare arbetslag som backats upp av staten. *Radical Chains* kan tyckas stå i stor skuld till innehållet i denna bok, ändå beskriver Kay och Mott ingen ren underordning som förfaller. Snarare måste olika typer av kontroll ständigt utvecklas, eftersom tillämpandet av arbetskontrakt aldrig är tillräckligt – arbetskraften vägrar att vara blott en vara.

¹³ Marx förstod klassexploateringens natur i det kapitalistiska samhället som dolt i betalningen av lönen för en period av arbete, varav en del – nödvändigt arbete – ersatte lönen och resten – merarbete – producerade mervärde. Absolut mervärde ökar mervärdet genom att utöka arbetsdagen. Relativt mervärde ökar mervärdet genom att minska den tid som är nödvändig för att reproducera lönen. Relativt mervärde kräver därmed en ökning i produktivitet. De två formerna är inte inbördes uteslutande, men man kan säga att vartefter kapitalismen utvecklas sker det ett viktigt skifte där användandet av vetenskap och teknologi för revolutionerandet av produktivkrafterna i jakt på relativt mervärde blir avgörande.

¹⁴ Under perioden som dominerades av produktion av absolut mervärde tar kapitalisten över en arbetsprocess som, samtidigt som den är kapabel till stordriftsfördelar, i grund och botten förblir den samma som den var innan kapitalet tog över den. Relativt mervärde å andra sidan kräver att kapitalisterna omorganiserar hela arbetsprocessen. Det sker ett ständigt revolutionerande av produktivkrafterna; produktionen blir specifikt kapitalistisk och dominerar arbetaren.

Vi kan så se att *The New Poor Law* introducerades för att uppfylla behoven i en period av produktion av absolut mervärde. Och mer därtill, även om den genomfördes 1834 så var det först 1870 som dess villkor till fullo ersatte tidigare understödssystem. Vid denna tid skiftade kapitalet till den period i vilken produktion av relativt mervärde kom att dominera, och detta krävde ett nytt sätt att förhålla sig till arbetet.¹⁵

Det underliggande problemet med *Radical Chains'* historiska analys är att de tar kapitalismens *laissez-faire*-steg på sina egna ord. Dess ord är en individualistisk ideologi som omedelbart underminerades av framväxten av kollektiva former. Idén om en perfekt behovsregim under värdelagen är en myt. Värdelagen och kapitalet har alltid begränsats, först av de jordegendoms- och gemenskapsformer som föregår dem och sedan av klasskampen som växer fram inom dem. Kapitalet tvingas förhålla sig till arbetarklassen genom andra medel än lönen och staten är dess nödvändiga medel för detta. *The New Poor Law* uttryckte en strategi för att kontrollera arbetarklassen; administrationen uttrycker en annan. När vi väl ser värdelagen som ständigt begränsad, så förlorar idén om dess partiella upphävande all resonans.

Planeringsfetischen

Med tanke på att *Radical Chains* söker betona kampförhållandet mellan arbetarklassen och kapitalet kan det tyckas märkligt att de inte tar i beaktande skiftet från formell till reell underordning av arbetet under kapitalet. Ett sådant beaktande skulle dessutom inte bara underminera deras fasthållande vid en förfallsteori utan även motsäga det konceptuella ramverk som de har tagit från den klassiska marxismen genom Ticktin. För att undersöka detta mer noggrant måste vi återvända i korthet än en gång till ursprunget till den klassiska marxismens förfallsteori.

Som vi redan har noterat, har uppfattningen av ett objektivt bestämt förfall för kapitalismen sina rötter i den ortodoxa tolkningen av förordet till *Till kritiken av den politiska ekonomin* där Marx slår fast att "[p]å ett visst stadium av sin utveckling råkar samhällets materiella produktivkrafter i motsättning till de rådande produktionsförhållandena ... Från att ha varit utvecklingsformer för produktivkrafterna förvandlas dessa förhållanden till fjättrar för desamma. Då inträder en period av social revolution."¹⁶ För den klassiske marxisten vid sekelskiftet verkade det klart att de samhälleliga förhållandena av privat tillägnelse och marknad blev till fjättrar på de allt mer socialiserade produktivkrafterna. Drivkraften mot revolution "konceptualiserades" därför som motsättningen mellan produktivkrafternas behov av socialistisk planering och marknadens anarki och det privata tillägnandet.

Naturligtvis är vad som finns implicit i allt detta idén att socialismen rättfärdigas först när det blir historiskt nödvändigt att ytterligare utveckla produktivkrafterna på ett mer rationellt och planerat sätt. När kapitalismen väl har förbrukat sin potential till utveckling av produktivkrafterna på basis av värdelagen måste socialismen träda in och ta över den ekonomiska utvecklingens stafettpinne. Från detta perspektiv tycks socialismen vara inget mindre än den planerade utvecklingen av produktivkrafterna.¹⁷

Att se på historien i termer av motsättningen mellan produktivkrafternas och de samhälleliga förhållandenas utveckling, där varje samhällsform ersätts av en efterföljande som tillåter en ytterligare utveckling av produktivkrafterna är emellertid att inta kapitalets synvinkel. Genom att ge uttryck för denna synvinkel sökte Marx vända kapitalets perspektiv mot sig självt. Marx sökte visa att kapitalismen, precis som tidigare samhällen, ständigt kommer att påföra begränsningar för produktivkrafternas utveckling och därför öppna upp för möjligheten till kapitalismens ersättande med dess egna termer.

¹⁵ I *The Law of Labour* är Kay och Mott bra gällande detta. Det tycks som att vad *Radical Chains* har gjort är att ta en text som är skriven utifrån ett mer autonomistiskt perspektiv och passat in dess behovs- och kapacitetsbegrepp i en förfallsproblematik. Och de passar inte.

¹⁶ Arbetarkultur, s. 9

¹⁷ Det tycks för oss som att samtidigt som dialektiken mellan produktivkrafter och produktionsförhållanden må ha varit bidragande till bourgeoisieens störtande av feodalismen kan den inte vara garanten för kapitalets förfall. Denna motsättning må vara roten till kriserna, men det betyder inte att en slutgiltig kris kräver socialismen som lösning. Till skillnad från tidigare produktionsätt är inte kapitalismen knuten till produktivkrafternas nivå. Snarare baseras den på det ständiga revolutionerandet av dem. Den skapar en barriär för deras tillväxt i det faktum att den endast kan producera för marknaden. Den barriär som kapitalet skapar för sig själv måste det emellertid ständigt försöka övervinna. Kapitalet revolutionerar ständigt produktionsförhållandena för att kunna fortsätta expandera. Detta behov att ständigt behöva förvandla de samhälleliga förhållandena betyder att kapitalet ständigt måste konfrontera arbetarklassen. Ett etablerat mönster för en klasskompromiss kan inte vidmakthållas i all oändlighet. Krisen kan skapa villkor där proletariatet rör sig mot att sätta sina behov emot kapitalets. Men på samma sätt är det möjligt för kapitalet att lösa motsättningen på en högre nivå för produktivkrafterna. Kapitalet revolutionerar sina egna samhälleliga förhållanden för att kunna fortsätta utveckla produktivkrafterna. Produktivkrafternas perspektiv är kapitalets perspektiv, inte proletariatets. Det proletära perspektivet är det medvetna brottet med den motsättning som annars fortsätter. Att ta Marx' anmärkning i *Förordet* som bevis för förfallsidén blandar ihop ett logiskt och ett historiskt förfall. Kapitalismen bär inom sig den logiska/reella möjligheten till förfall: det vill säga defetischerandet av värdelagen och i dess ställe, skapandet av producenternas fria association. Men att se denna möjlighet som ett historiskt faktum/en historisk epok är reifikation: processen i att en del av kapitalet (det vill säga proletariatet) går bortom kapitalet reifieras till något inom och av kapitalet och dess formförändringar. Detta betyder inte att defetischeringen och därmed kommunismen är en ahistorisk möjlighet utan koppling till kapitalismens och produktivkrafternas utveckling; på världsmarknaden och i reducerandet av det nödvändiga arbetet skapar kapitalismen grunden för kommunismen. Men det finns inte någon teknisk nivå för produktivkrafterna som gör kommunismen oundviklig eller fortsatt kapitalistisk utveckling omöjlig. Det är ett organiskt förhållande mellan klasskampen och den kapitalistiska utvecklingen. Vid vissa tillfällen när kapitalets och klassens utveckling en punkt för en möjligt brytning. Revolutionärerna och klassen tar sin chans; om vägen misslyckas att gå bortom kapitalet så fortsätter kapitalismen på en högre nivå. Kapitalismen omstrukturerar sig för att neutralisera den klassammansättning som attackerade den; det vill säga kapitalismen antar olika former. Produktivkrafternas vidare utveckling är på sätt och vis därför tröstpriset för misslyckade revolutioner.

Från kapitalets synvinkel är historien inget mer än produktivkrafternas utveckling; det är först med kapitalismen som produktionen till fullo inser sig vara en främmande kraft som kan framträda abstraherat från mänskliga behov och begär. Kommunismen måste inte enbart inbegripa avskaffandet av klasser utan även produktivkrafterna som en separat kraft.

Genom att se socialismen principiellt som den rationella planeringen av produktivkrafternas utveckling – och sätta detta emot marknadens anarki under kapitalismen – hamnade de klassiska marxisterna till slut i anammandet av kapitalets perspektiv. Det var detta perspektiv som tillät bolsjevikerna att ta sig an uppgiften som surrogatbourgeoisie när de väl tagit makten i Ryssland, då det förband dem att utveckla produktivkrafterna till vilket pris som helst. Logiken i detta perspektiv utvecklades kanske mest av alla av Trotskij som, genom sitt stöd för införandet av taylorism, enmansledning, militarisering av arbetet och krossandet av Kronstadtupproret, konsekvent demonstrerade sin hängivelse till att utveckla produktivkrafterna över och emot arbetarklassens behov.

Som en sedan länge hängiven trotskist är det inga problem för Ticktin att identifiera socialismen med planering. Genom att åter hävda den klassiska marxismen och att utveckla motsättningen mellan planering och marknadens anarki hämtar Ticktin sannerligen mycket från Preobrazhenskij's arbeten som, tillsammans med Trotskij, var vänsteroppositionens ledare på 1920-talet. Det var Preobrazhenskij som först utvecklade distinktionen mellan planeringslagen och värdelagen som de två konkurrerande principerna för ekonomisk reglering under övergångsperioden mellan kapitalism och socialism. Det var på basis av denna distinktion som Preobrazhenskij utvecklade vänsteroppositionens argument för ett snabbt utvecklande av den tunga industrin på bekostnad av arbetarklassens och småbondskapets levnadsstandard. Argument som senare skulle omsättas i praktik under Stalin, efter likviderandet av vänsteroppositionen.¹⁸

För *Radical Chains* är intagandet av uppfattningen att vi befinner oss i en period av kapitalistiskt förfall och den följdriktiga övergången till socialism, i vilken den grundläggande motsättningen står mellan värdelagen och planeringslagen, långt mer problematiskt. En viktig del av *Radical Chains*' projekt är deras försök att förkasta vänsterns traditionella politik, särskilt leninismens. Detta klagörs i artiklar som "The hidden political economy of the left", där de resolut hävdar vikten av arbetarklassens självaktivitet och attackerar den leninistiska uppfattningen om arbetarklassens passivitet och behovet av externt påförd disciplin. Ändå undermineras detta av deras fasthållande vid Ticktins "goda marxism".

Som ett resultat ser vi hur *Radical Chains*' position blir flytande och högst tvetydig när de pressas på frågan om planering. Deras sätt att förfäktas planeringen är helt enkelt att identifiera den med självbefrielsen. De ber oss göra revolution i planeringens namn och insisterar att just detta är bra eftersom "[p]lanering innebär den samhälleliga närvaron av ett fritt associerat proletariat och, bortom det, den mänskliga existensformen."¹⁹ Men planering är planering. Proletariatets fria association är proletariatets fria association. Efter alla sina ansträngningar hamnar *Radical Chains* till slut, genom att vägra bryta med den ram som satts upp av Ticktin, i att kritisera vänsterns idéer om planering från planeringens synvinkel. För oss måste denna klassiska vänsteristiska marxism inte revitaliseras utan undermineras. Detta innebär ett ifrågasättande av själva dess ramverk.

För oss är inte marknaden eller värdelagen kapitalets essens²⁰; essensen är snarare *värdets självexpanding*: det vill säga alienerat arbete. Kapitalet är först och främst organiserandet av alienerat arbete som inbegriper en kombination av marknads- och planeringsaspekter. Kapitalismen har alltid behövt planering och den har alltid behövt marknader. 1900-talet har visat på den konstanta spänningen mellan kapitalismens marknads- och planeringstendenser. Vad vänstern har gjort är att identifiera sig med den ena polen i denna process, planerandet. Men vårt projekt är inte blott det samma som planering. Kommunismen är avskaffandet av alla kapitalistiska samhälleliga förhållanden, både på marknads- och alienationsplanet. Naturligtvis är någon form av samhällelig planering en nödvändig förutsättning för kommunismen; men poängen är inte planeringen som sådan, som en separat och specialiserad aktivitet, utan planeringen i tjänst för projektet för det fria skapandet av våra liv. Fokuset skulle vara producerandet av *oss själva*, inte av saker. Inte arbetets planering och utvecklandet av produktivkrafterna, utan planerandet av den fria aktiviteten i tjänst för det fria skapandet av våra liv.

¹⁸ Det var Stalins hängivelse att planera som fick Trotskij och den ortodoxa trotskismen (tillsammans med en mängd västsocialistiska intellektuella) att se Sovjetunionen som progressivt. Ticktins "brott" från denna tradition är påståendet att Sovjetunionen varken hade planering eller marknad. Ticktin hävdar att för Lenin och Trotskij var planering nödvändigtvis "demokratiskt". Lenins stöd för taylorism och Trotskij's kall till militarisering av arbetet visar att de tidiga bolsjevikernas idéer gällande planering inte helt enkelt kan skiljas från den stalinistiska versionen. Att blott insistera på att lägga till ordet "demokratiskt" till det socialistiska projektet med det planerade utvecklandet av produktivkrafterna är uppenbart inadekvat. Kapitalet som samhälleligt förhållande är tämligen kompatibelt med demokrati. Kommunismen är innehåll – avskaffandet av lönearbetet – inte en form. Den orekonstruerade arten av Ticktins trotskism visar sig tydligt i "What would a socialist society be like?" i *Critique* #25. Det inbegriper, efter maktövertagandet, det "gradvisa eliminerandet av finanskapitalet", det "gradvisa utfasandet av reservarmén bland de arbetslösa, "nationaliserandet av de större företagen och dessas gradvisa socialisering"!!

¹⁹ *Radical Chains* #1, s. 11

²⁰ Värdelagen är ett sätt på vilket kapitalismens essens uttrycker sig. Konkurrensen och marknaden är de sätt på vilka värdelagen påförs de individuella kapitalen.

Radical Chains' avslutade

Med *Radical Chains* har vi det senaste och kanske mest sofistikerade ånyo hävdandet av den klassiska marxistiska förfallsteorin. Ändå har deras försök att förena en sådan objektivistisk marxistisk teori med mer klasskamporienterade teorier som växte fram på 60- och 70-talet, enligt oss, misslyckats och försatt dem i en politiskt komprometterande ställning. Med *Radical Chains* är vår odysse fulländad och vi kan dra några slags slutsatser.

Istället för slutsatser

Befinner sig kapitalismen i förfall? Att få grepp om teorier om kapitalismens förfall har inbegripit att få grepp om marxismen. En av de väsentliga aspekterna av Marx' kritik av den politiska ekonomin var att visa hur förhållandena i det kapitalistiska samhället inte var naturliga eller eviga. Snarare visade han hur kapitalismen var ett övergående produktionssätt. Kapitalet visar sig självt som övergående. Dess negation finns inom det, och det finns en rörelse för dess avskaffande. Förfallsteorin är emellertid inget för oss. Den fokuserar på förfallet som en period *inom* kapitalismen och den identifierar processen att gå bortom kapitalet med kapitalets formförändringar snarare än kampen emot dem.

Förfallet kan inte ses som en objektiv period i kapitalismen, inte heller kan kapitalets progressiva aspekt ses som en tidigare period som nu passerats. De progressiva och dekadenta aspekterna av kapitalet har alltid varit förenade. Kapitalismen har alltid inbegripit en dekadent negativ process av värdets varufierande av livet. Den har också inbegripit skapandet av en universell klass i opposition, rik på behov och med det ultimata behovet av ett nytt sätt att leva bortom kapitalet.

Problemet med den marxistiska ortodoxin är att den söker kapitalets dom inte i proletariatets kollektiva organisations- och kampformer utan i kapitalets socialiseringsformer. Den påför en linjär evolutionsmodell för skiftet mellan kapitalism och kommunism. Den revolutionära rörelsen mot kommunism inbegriper brytning; teoretiserandet kring kapitalismens förfall missar detta genom att identifiera sig med aspekter av kapitalet. Som Pannekoek påpekade, är kapitalets verkliga förfall arbetarklassens självbefrielse.

Sommaren 1995